

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutiones Morales

In Quibus Vniuers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

7 Quomodo ex cambio, quod literis fit, liceat lucrum exigere, quando pecunia, quae adiudicatur, plus minusúe valet, quam vbi ea recipitur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

mixtum cambium appellant, ideo scilicet, quia sint duo contractus coniuncti, puta, mutuum, & permutatio: mutuum quidem, quia is, qui à nummulario pecuniam accipit, eius dominium acquiruntam suo periculo suscipit, & in omnem euentum restituere cogitur. Permutationem verò: quia verè & propriè nummularius pecuniam suam præsentem cum pecunia distantem permutat. Vnde nummularius, inquit, lucrum nõ mutui, sed permutationis vi accipit: quemadmodum si tu mihi commodares librum tuum, vt tibi cum alio in loco redderem, sed permutatum cum alio libro meo tantidem æstimatum, quem alio in loco habeo, esset commodatum cum permutatione coniunctum. Commodatum quidem, quia das mihi librum, quem sum tibi redditurus, vel saltem pretium eius: permutationem verò, quia pactum est, vt alium librum tibi restituam tantumdem valentem: & quia sum redditurus, non vbi tu mihi librum commodasti, sed alibi: ideo potes à me lucrum exigere.

Quartò quaeritur, An etiam ex hoc cambio lucrum sit licitum, quando fit in diuersis eiusdem regni, & prouinciæ locis? Sotus, Io. Bapt. Lupus, & Franc. Garzia locis superiori cap. memoratis, negant esse licitum lucrum. Attamen aliud ferendum est, per se quidem veritum non esse, sed nihilominus legibus, vel statutis humanis prohiberi posse. Ceterum nullo iure permittitur, vt tantum lucri exigatur, quantum ex cambio, quod fit in variis diuersorum regnorum, & prouinciarum locis; quia maiora, & plura possunt esse pericula, labores, & impensæ, ob maiorem locorum distantiam.

Quintò quaeritur, An etiam liceat priuato homini, qui nummularij officium non facit, lucrum ex hoc cambio percipere? Respondet Sotus, nisi sit humanis legibus interdicatur, licitum esse: sed non ei tantum lucri, quantum nummulario publico permittitur. Ratio vtriusque est: quia pecuniam præsentem cum absentem commutat, cum tamen absens minoris sit æstimationis, & alia pericula, & labores non suscipit, nec impensas facit, quas nummularius à Magistratu constitutus, vel publico officio functus.

Quo modo ex cambio, quod litteris fit, liceat lucrum exigere, quando pecunia, quæ alibi datur, plus minusve valet, quam vbi ea recipitur.

CAPVT VII.

DVBIÆ quaestio est, Quâ ratione nummularius lucrum accipiat, siue det, siue recipiat pecunias, quando reuera pecunia, quæ V. g. Romæ datur, vel recipitur, plus, minorisve æstimatur, quam in eo loco, vbi soluitur? Et ratio dubitandi est, quia in permutatione necesse est, vt æquitas seruetur, vt videlicet, res quæ permutantur, sint pretio, & æstimatione pares: alioquin opus erit, vt vnus permutantium suppleat, quod deest in altera re, ad damnum alterius compensandum. At si Titius nummularius Romæ dat pecuniam minoris æstimationis, inde fit, vt det minus, quam sit alibi recepturus, ergo æquitatem nõ seruat.

Deinde si, cum recipit pecuniam, vt in alio loco soluat, plus æstimatur in eo loco, in quo recipit, tunc plus recipit, quam soluit, ergo non est æqua permutatio. Præterea Titius (gratia exempli) nummularius dat Caio pecuniam Toleti in Hispania, eam vel in Belgio, vel Romæ recepturus: & quia Toleti minoris æstimatur, vbi maior est copia pecuniarum, lucrum exigit: quo modo igitur, quando Toleti recipit, non dat pecunias, exigit etiam lucrum? ita enim eadem est via eademque locorum longinquitas inter Toletanam, & Romanam urbem? Ergo si licitum est lucrum, quando dat Toleti pecunias, recepturus Romæ, licitum non erit, quando dat Romæ recepturus Toleti.

Instit. Moral. Pars 3.

Postremò, manifesta iniustitia, & iniquitas esset, si quis vilius aurum cum pretiosiori commutaret, aut si triticum deterius daret, melius recepturus, Sotus lib. 6. de iustitia, quæst. 12. artic. 1. docet, fas non esse nummulario lucrum exigere præcisè ratione cambij, quando minus dat, quam recipiat, aut plus recipit quam det, & artic. 2. ad finem. vers. ex quo efficitur tandem, condemnare, vel certe tanquam in dubio relinquere videtur, quod nummularij facere consueverunt lucrum exigentes; siue dent pecunias Romæ Toleti soluendas; siue è contrario, Toleti dent recepturi Romæ.

Idem quoque docere videtur Angelus V. supra i. num. 54. Rosella V. supra 6. num. 6. & 7. Siluester V. supra 4. quæst. 9. Tabien. V. supra 15. num. 13. idque etiam ipsa ratione concludi videtur. Nam si mutuum daret monetam nunc, vt eam alio tempore reciperes, quando certò credis plus valituram, vsuræ peccatum admitteres. Vsuræ itidem delictum esset, si certam frumenti mensuram nunc mutuum alteri traderes, vt tibi redderet alio tempore, in quo certò, vel probabiliter nosti plus æstimandam, vel maiorem esse futuram.

At ceteri Auctores Caietanus, Medina, Conradus, & Nauarrus de hac re nihil dubitant: nec meo iudicio dubitandum videtur: quia ipsi nummularij huiusmodi inæqualitatis pecuniæ nullam rationem habent, & tamen sciunt pecuniam hic minus, plusve valere, quam alibi. Et hoc probatur principali exemplo. Nam si, verbi gratia, in Sicilia centum tritici modios permutares cum totidem modijs tritici tibi in Hispania reddendi, quia esset permutatio, & tamen in Hispania plus triticum æstimatur. Sed huius ratio non habetur; quia tu in Hispania indiges tritico, vt tuos filios ibi sustentas, & ille alibi indiget tritico in Sicilia; vbi commoratur, & triticum cum tritico commutatur: & sicut tu periculo tuo, labore, & impensis esses in Hispaniam triticum deportaturus, sic alius in Siciliam non sine periculis, laboribus, & impensis triticum inueheret, & transferret. Pati ratione, tu, cum Florentinus sis, Romæ commotatus, vbi tritico indiges, & alius citius Romanus Florentiam filium suum mittit, commutat certos tritici modios quos habes, & das Florentiæ; cum totidem modijs tritici, quos recipis Romæ, quamuis Romæ triticum plus vendatur. His accedit, quod lucrum nummularius exigit diuersis ex causis, aliquando pluribus, aliquando paucioribus: quod patet, si per dicta duo cambiorum genera discutamus.

In primis enim, cum nummularius recipit pecunias, soluit eas in alio loco, vbi minoris æstimantur, lucrum accipit; quia quauis recipit plus, quàm sit soluturus alibi: attamen suo periculo, labore, & impensis pecunia alterius ex vno loco in alium deportat, & transferret, ergo lucrum meretur. Præterea obsequium alteri præstat in deferenda pecunia ad eum locum, vbi illa minus indiget. Obsequium iudem Reipublicæ vtile facit, eo acceruando, & aliteruando pecunias ad cambiam.

Secundò, Quando nummularius è contrario dat alteri pecunias; recepturus eas in alio loco, vbi plus æstimantur, tamen minus dat, quam alibi sit recepturus, lucrum tamen accipit, non quidem quia tunc alterius pecunias alio deportat; sed quia ei in dandis pecuniis; vbi ille indiget, ipse inseruit, & quia suam operam, & industria posit in eo officio obeundo; & quia suam pecuniam præsentem vendit; vel permutat recepturus aliam longè distantem. Ex quo fit, vt diuersis ex causis lucretur nummularius, quando alteri pecunias recipit soluturus alibi; & quando pecunias dat in vno loco, recepturus in alio.

Ex his patet responsio ad argumenta Soti. Nam nummularius, siue det pecunias soluendas sibi alibi, siue recipiat soluturus in alio loco, lucretur semper ille; quia dat, permutat, vel vendit suos nummos præsentem cum absentibus alio loco remoto, qui eo ipso minoris æstimantur. Cum verò recipit soluturus alibi, deportat alterius pecuniam alio

cum suo periculo, labore, & impensis. Secus verò est, cum moneta vna cum alia in eodem loco permutatur, & ibi redditur vna, vbi altera accepta fuit.

Deinde, quamvis nummularius nihil lucraretur ex primo cambio, quo dar pecunias Romæ sibi soluendas in Hispania, vbi minoris æstimantur: nihilominus ideo dar Romæ, vt sibi in Hispania reddantur, quia sperat se lucraturum ex secundo cambio, quo per ministrum suum, vel procuratorem dabit pecunias in Hispania, vt sibi extra Hispaniam soluantur, vbi pluris æstimantur.

Secundò queritur, Quid dicendum sit, quando Titius dat Caio monetam, recepturuseam alio tempore, in quo pluri: est valitura, vel è contrario, quãdo Titius recipit monetam, in alio tempore soluturus eam, in quo minoris æstimabitur: quod est querere. Quando quis pecuniam aureã, argenteã, inue mutuum alteri dat, & interim publica Principis, vel R. cipub. auctoritate æstimatio pecuniæ variatur, ita vt maior, minorve sit, si ei alterius generis moneta reddatur, an exigere eam possit secundum æstimacionem, quam habet tempore, quo soluitur; an verò secundum eam, quam habebat eo tempore, quo mutua data est?

De hac quaestione Sotus lib. 6. de Iustitia, quaest. 1. artic. 2. vers. Sequeretur inquam ex his. Et quaest. 12. art. 1. conclus. 2. Siluester verb. Vsurar. 1. quaest. 14. Et 15. Ang. Vsurar. 1. q. 36. Rosella eod. verb. 1. nu. 65. Philiatech. de officio Sacerd. lib. 3. c. 6. vers. Quod si in dando.

Dux sunt opiniones. Prima est asserentium esse soluendam eam monetam secundum æstimacionem, quam habet in tempore, quo soluitur. Ita Bart. Iacobus, & Odofredus in l. Paulus. ff. De solutioni. Iason in l. Mutuum. ff. Si cert. petat. de reb. cred. Abbas in cap. Quanto, de iureiur. and. num. 12. & Io. Andr. Hostiens. Specul. in eod. cap. Quanto. atque hæc est communis sententia vtriusque iuris consultorum, & ita Angel. Rosell. & Siluest. locis superius allegatis. Ratio eorum est, quia in cæteris rebus mutuis datis, quæ consistunt in pōdere, & mensura, solutio fieri debet secundum æstimacionem, quam res habet tempore solutionis, ergo eadem ratione est moneta soluenda.

Deinde satis est in mutuo, si reddatur res æquæ bona in substantia, quantitate, & qualitate, & reliquis, quæ super rei ipsi intrinsecæ: ergo etiam sufficit, si reddatur pecunia æquæ, V. g. si non sit adulterina, diminuta, ficta, reprobata, ac proinde necesse non est, vt tantidem æstimetur, quanti æstimabatur cum mutua data est: æstimatio enim extrinsecus pecuniæ conuenit, siquidem ea pro arbitratu Reipublicæ, vel Principis variatur.

Secunda est sententia, monetam esse reddendam secundum priorem æstimacionem, quam habebat tempore, quo est mutuo accepta. Eam probant sententiam Cynus, & cæteri iuris prudentiæ Doctores in l. In minorum. C. In quibus causis in integ. restitui. non est necessaria, eandem probat Sotus in eo loco, quem protulit, cã ratione adductus: quia in moneta se habet æstimatio, vt forma, & substantia rei, non tamen in cæteris rebus, quæ mutuo dantur, in quibus æstimatio extrinsecæ est.

Hęc quaestio locum non habet, quando moneta eiusdem generis soluitur: quare tota in eo versatur, An quando soluitur alterius generis moneta, solui debeat secundum priusnam æstimacionem, an secundum eam, quam habet tempore, quo soluitur. Et dicendum mihi videtur, soluendam esse eiusmodi monetam secundum eam æstimacionem, quam habet tempore solutionis, vt vult prima sententia: nam idem iuris est de moneta, quod de cæteris rebus, quæ mutuat dantur, & in pondere, ac mensura consistunt. Item, si ego tibi mutuum dem vnum aureum, qui valet vndecim iulios Italicos, siue regales argenteos Hispanicos, & tempore solutionis duodecim æstimantur, necesse est, vt mihi reddas duodecim iulios, siue regales. Nam si ego velim acquirere vnum nummum aureum, illum comparare nequibo, si tantum mihi reddas vndecim iulios, siue regales: ergo soluendi sunt mihi duodecim, vt illos cum vno aureo commutem.

Quo fit, vt quotiescumque mutua data est pecunia aurea, vel argentea eo pacto, vt aurea, vel argentea reddatur, si soluitur aurea, & minuta, eò quòd alterius generis monetam soluere mutuatarius non possit, reddere debeat secundum æstimacionem, quam habet tempore solutionis.

Querens, an qui habet pecuniam auream, vel argenteam, cuius æstimacionem probabiliter credit Principis, vel Reipublice auctoritate minuendam, possit alteri mutuum dare eo pacto, vt sibi reddatur secundum eam æstimacionem, quam habet, cum eam pecuniam dat: Respondeo cum Angelo Vsurar. 1. num. 76. & Siluestro Vsurar. 1. quaest. 15. & Armilla eod. verbo num. 20. posse citra vlam vsuram dari, quando is, cui dat, vult eam in suos vsus impendere, atque eam eius æstimatio minuat; quia tunc is, qui dat, nullum lucrum acquirit, siquidem dat pecuniam secundum æstimacionem, quam habet, solum verò damnum deuitat. Quemadmodum liberum mihi est decem aureos alteri mutuos dare, quos timeo probabiliter apud me perituros, nõ apud eum, cui do: & fas mihi est vendere rem, quam existimo, si penes me retineam, interituras, non autem si emptor habet.

Deinde queri possit, An citra vsuram Titius mutuum tunc det monetam suam, vt recipiat eam in tempore, quo non temerè credit plus valituram? Respondeo in hunc modum cum Angelo Vsurar. 1. numer. 36. & Ancharano in cap. Vsurarum. de Vsur. in Sexto, & Caldecino in cap. vltim. de Vsuris, & Archidiacono in cap. Si quis Clericus 14. quaest. 4. & Rosella Vsurar. 1. num. 32. Et 61. Aut eam monetam erat seruaturus vsque ad tempus, in quo pluri æstimabitur, & tunc tunc potest mutuum dare pecuniam, dummodo liberam mutuatario facultatem relinquat restituendi eam: quãdo voluerit, antequam eius æstimatio augeatur: Aut non erat seruaturus, vel interim consumpturus, & tunc absque vsura mutuum dare non potest; quia perinde esset, ac si mutua dedisset decem, vt reciperet vndecim. Et idem etiam dicendum est, si facultatem adimat mutuatario, ita vt non possit eam ante restituere. Atque hæc etiam fuit Sil. opinio in verb. Vsurar. 1. quaest. 14. additque Laurentium Rodulphum generatim asserere, posse Titium mutuum dare aureum valentem quatuor libras, & recipere quinque, si tempore solutionis valuerit quinque. At verius, inquit Siluest. est, & tutius, & æquius id, quod dixi: nec dissentit Angelus loco praefato.

Tertio queritur, An debitum pecuniarium, verbi gratia, centum aureorum, quod Titius Caio debet, Seius tuta conscientia minoris emat, videlicet nonaginta quinque aureis? Hanc quaestione tractant, qui sequuntur Auctores, Caietanus in Summa, verbo Vsurar. in cap. Pagus acerbat. Angel. Vsurar. num. 63. Et 64. S. Antonius par. 2. tit. 1. cap. 8. §. 12. Rosella eod. verbo Vsurar. 1. numer. 50. Et 51. Siluester eod. 2. quaest. 14. Maior 4. distin. 15. quaest. 40. vers. Septimo arguitur. Armilla verbo Vsurar. num. 50. Sotus lib. 6. de Iust. quaest. 4. art. 1. ad 3. Medina De restituend. reb. quaest. 38. vers. Sequitur amplius. Nauarrus in Manuali cap. 17. num. 231. Et 232. Et in consil. 18. de Vsur. & Philiatech. de offic. Sacerd. lib. 3. c. 13.

Dux sunt sententiæ: vna est, posse Seium minoris emere, quandocumque debitum in tuto non est, vt pote dubium, vel incertum, aut quando est periculo obiectum; quia videlicet non temerè debitor creditur ad inopiam deuenurus; vel quia est adeo potens, vt difficile queat ab eo debitum exigi. At verò quandocumque debitum est ita certum, & tale, vt absque vilo periculo, impensis, laboribus recuperari possit, nequit Seius minoris emere, nisi ratione lucri cessantis, vel damni emergentis. Ita S. Antonius, Angelus, Siluester, Rosella, Medina, Sotus in locis, quæ nos supra retulimus. Ita quoque senserunt Gabriel in 4. distin. 15. qu. 11. art. 3. dub. 4. Tabien. Vsurar. 1. quaest. 10. & reuera idem docuit S. Thomas in Opusc. 67. De emptione, & venditione ad tempus, Ad Lectorem Florentinum, circa finem. Aftenis in Summa, part. 1. lib. 3. Tit. 8. ar. 1. q. 2. Casu 2. quamvis oppositam opinionem dicat esse probabilem.

Hanc

Hanc primam sententiam sequi videntur Barr. in l. Per diuersas. C. Mandati. Bald. in l. 2. C. Ne lit. pend. Hac isti Auctores in primis ratione nituntur, quia actio, & ius ad centum aureos, nequit minoris aestimari, quam sint ipsi centum aurei, qui debentur, nisi ratione periculi, vel litis, dubij, difficultatis, vel laboris in exigendo, & repetendo. Deinde, quia non licet minoris emere merces, vel fructus futuros propter anticipatam eorum solutionem. Tum etiam, quia aliqui ipse debitor possit minoris suum debitum redimere, & extinguere, quod est absurdum. Adde, quod perinde esset, ac si Seius dedisset 95. aureos, ut reciperet centum. Postremo, quia vsura est, quandocunque aliquid lucri percipitur ratione temporis expectati, aut ratione solutionis ad tempus dilata. Alioquin enim, si praesens pecunia plus aestimatur, quam ea, quae est tempore absens, liceret cuique plus vendere merces credita, quam numerata pecunia.

Alteri est opinio, posse debitum pecuniarium ante contractum minoris emi, etiam si certum sit, & absque periculo, & impensis repeti, & recuperari queat. Hanc probauit Caietanus, & Nauarr. sententiam locis supra allatis, & Armilla in verb. Vsuram num. 50. & huius sententiae videntur esse, Innocent. Hostien. Ioan. Andreas, Ioan. Lignanus, Zabarella cap. In ciuitate de Vsur. eandem sequitur Panorm. in cap. ex parte, de Alien. mut. ind. caus. facta. S. Bernardinus par. 2. ferm. 34. in cap. 2. idque probant, quia in l. Minus. ff. de Reg. Iuris. [Minus est habere actionem, quam rem.] Et in l. qui actionem. ff. eod. tit. dicitur: [Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur.] Vbi illud: [Ipsam rem habere videtur:] merito dictum est, quia non habet ipsam rem. Accedit, quod melior est res, quam spes, & minoris est pretij fructus nondum maturus, quam is, qui iam maturus est: & minus est ius ad rem, quam ius in re: & plus soluit, qui ante tempus soluit, Inst. de Action. §. Plus, & cap. 1. de Plus petit. Adde his, quod in eiusmodi contractu nullum est mutuum: nam Seius non potest repetere pecuniam, quam dat Caio ereditori: ergo luctum, quod acquirit, non acquirit ex mutuo, sed ex vera emptione, quae vere, & proprie emittit ad Caio totum ius, quod habet exigendi ad Titio centum aureos. Nec dubitandum est, quin possint emi iura, etiam pecuniaria: nam redditus annui venduntur & emuntur; sic etiam vendi possunt alia iura, ut ius transeundi per tuum agrum, vel fundum.

In hac questione, quamuis prima sententia sit communi consensu Doctorum recepta, quidam tamen docent, opinionem secundam esse valde probabilem, ut argumenta probant superius allata. Nec est, inquit, idem ius de emptione fructuum, vel mercium anticipata solutione, quod est de pecuniario debito minoris empto: nam in priori emuntur fructus futuri, quorum pretium aestimandum est tantum, quantum erit tempore traditionis futurae; sicut etiam res, quae credita pecunia venduntur, aestimantur tantum, quantum vendi solent, cum emptori traduntur. At vero cum debitum pecuniarium ematur, reuera emitur ius ad illud, quod communiter solet minoris aestimari. Nec refert, aiunt, quod debitum sit certum: nam deficere potest multis ex causis, & satis est, si sit vera emptio, ut est in huiusmodi contractu, & non mutuum; praesertim cum Calixtus III. & Sixtus V. teste Siluest. in verb. Vsuram 2. quaest. 14. vers. 4. concesserint, ut huiusmodi debita possint minoris emi.

Ceterum, meo iudicio, immerito ab istis prima sententia communi consensu approbata deseritur: cum secunda sententia, quidquid ipsi dicant, cum prima consentire videatur. Non enim licet alicui rem minoris emere ratione temporis expectati ad solutionem: nam aliqui liceret illi plus, minoris emere, prout citius tardiusue expectaretur solutio, & traditio rei emptae, in quo reuera esset vsura peccatum: & hoc est quod prima sententia volebat. At vero licet minoris emere ratione eius, quod emptoris interest, ut v. g. ratione oneris, & periculi quod suscipit, quoniam potest debitor ipsi deesse multis de causis, vel quia nolit, vel quia non possit debitum soluere. Nec debitum est vllum,

in quo exigendo non possit esse aliquid oneris, periculi, & laboris. Hinc etiam est, ut passim debita pecuniaria minoris emantur: & hoc tantum voluit secunda sententia, quod prima non negat.

Quaerens, an debitum litigiosum, de quo videlicet mota est lis, licite minoris ematur? Respondeo, iure naturali posse emi minoris: at iure ciuili. l. Per diuersas, & in l. Ab Anastasio. C. Mandati, id prohibetur, ne debitores plusquam par est, diuexentur. Et quando quis emit actionem litigiosam minoris, denegatur illi totum ius petendi totum debitum quod emittit, permittitur tamen, ut exigat debiti partem maiorem, aut minorem, pro maiori, minorisque parte debiti, quod emittit: vel ut repetat pretium minus, quod dederat.

Secundo quaerens, An ipse debitor possit tuta conscientia debitum minoris extinguere, & redimere? v. g. Titius debet 100. aureos Caio, & quia anticipato soluit, dat illi solum 95. Quaeritur, an id licite fiat? Nauarrus loco citato affirmat id licite fieri, & probat, quia Seius potest emere minoris ius, quod habet Caius in Titium, ergo potest etiam ipse Titius minoris vendere, dummodo omnis aliorum offensio, & vsura species absit.

Hac Nauarii sententia est singularis, nec enim alium auctorem habet, & reuera probabilitate caret: nam debitor in omnem euentum, debitum, quod ex mutuo contraxit, vel ex alio quolibet contractu, creditori soluere compellitur: ergo non potest debitum minoris extinguere, quamdiu prior contractus extinctus non fuerit. Sit hoc exemplum, Titius ratione mutui debet Caio centum aureos, nisi ergo mutuum finiatur, & desinat, semper est ita Caio obligatus, ut iure ipso cogatur totidem reddere. Dices, si emat 95. extinguit mutuum. At contra, Titius vi mutui debet centum, ergo debet centum reddere, nec extinguitur mutuum, nisi centum redditis: quia is, cui datum est mutuum, tantundem debet reddere, quantum accepit. Vrget Nauarrus, hoc locum habere, nisi mutuatarius suum debitum minoris emat. Contra, quia pugnat cum natura mutui, ut minoris à mutuatario ematur: nam si mutuatarius est, debet tantundem reddere, quantum est illi datum; quod si emptor est, tantum dare debet, quanti emittit.

Deinde si debitor potest debitum minoris emere, quia anticipato soluit, eo ipso possit debitum multo minoris redimere, quo maior est anticipatio solutionis: ergo plus, minoris potest debitum extinguere, quo citius, tardiusue anteaerit solutionem, quod est absurdum.

Ad argumentum vero Nauarii respondeo non esse idem ius in debitore, quod est in alio; quoniam, v. g. Titius debet centum aureos Caio, Seius potest 95. aureis emere ius, quod habet Caius in Titium, ratione periculi, oneris, & laboris, quem suscipit: at vero Titio fas non est debitum extinguere 95. aureis: quoniam nullum ipse denovo periculum subit, nullum onus, aut laborem suscipit: in omnem enim euentum creditori satisfacere debet, & tantundem soluere, quantum accepit. Nam Seius ideo minoris emittit, quia ex alio contractu priori non fuit Caio obligatus; ac proinde solum est emptor, non mutuatarius: at vero Titius ratione mutui sese Caio obligauit, & ideo suo periculo, labore, & impensis, debet tantundem Caio reddere, quantum vi mutui debet. Nihilominus tamen si coactus, vel rogatus à Caio creditore, damni aliquid patiat, vel quod esset reuera alias lucraturus, amittat, eo quod anticipato debitum soluit, potest ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, deductis periculis, minoris redimere. In hoc enim seruetur omnes conueniunt, ut ait sanctus Antoninus in praedicto loco.

Ex his colligitur, quid sit dicendum, quando quis habet ius exigendi à nummulario centum, & quia ille soluere aut recusat, aut non potest, adit alium nummularium, petens ab eo, ut ius illud emat; is vero minoris emittit, nimirum nonagintaquinque, ut passim fieri solet: hoc enim licite fit, ut dixi: nam debitum pecuniarium emittit quis tuta conscientia, propter periculum, onus, & laborem, & similia incommoda, quae subire cogitur in exigendo debitor: ei-

tra vllam vsuram etiam solent mercatores minoris emere stipendia militibus debita, & salaria, quæ debentur ministris Principum, aut famulis nobilium, & illustrium virorum.

De cambio, quod literis fit, & à mercatoribus vocatur cambium ad nundinas.

CAPVT VIII.

TERTIVM Cambij genus literis fieri solitum, cambium ad nundinas vulgo nominatur: in quo videlicet nunc est, & versatur tota ferè nummulariorum ars, & negotiatio, quæ non gratia mercium sit, sed quæstus, & lucri. Nam quemadmodum olim inuenta, & introducta sunt nundinæ, vt omnes, & singuli facilius, & commodius merces coemerent: non enim vbicunq; gentium merces inveniuntur: & ob eam causam designata sunt certa loca, ad quæ venditores cum mercibus, & emptores cum pecunijs conuenirent, vt illi venderent, & emerent hic: sic mercatores, & nummularij suas nundinas instituerunt, & certa loca designarunt, in quæ commode, & opportune conueniant cum suis debitis, & creditis. Nec ipsi in locis, mercium emptiones, vel venditiones fiunt, sed pecuniarum solutiones, & traditiones, ita vt alij debita soluant, alij vero debita contrahant: reddantur itidem dati, & accepti rationes, & denovo pecuniæ creduntur, & accipiuntur: immò totum huiusmodi negotium ferè sine vllis pecunijs transigitur, solum datis, & acceptis chirographis, aut synographis: nam cum pecuniæ non vbique habeantur, conueniunt nummularij in certa quædam loca, vbi alij pecunias credunt, alij accipiunt, & debita contrahunt: quæ quidem nundinæ quater in anno de more celebrantur, singulis, videlicet, quibusque trimestribus. Primas appellant nundinas Apparitionis, quia fiunt post festum diem Apparitionis Domini, aut paulo ante dictatum, & sacrum Purificationis B. Virginis diem. Secundas vocant nundinas Paschatis, quia celebrantur in eunte mense Maio, in quem solet incidere dies festus Pentecostes. Tertias, nundinas Augusti, quia in eo mense peraguntur. Quartas, nundinas omnium Sanctorum, quia paulo post eum diem celebrari solent.

Hinc est, vt cambium fieri dicatur ad primas, vel proximas nundinas, vel ad secundas, tertias, vel quartas: at pecunias dari, vel accipi ad primas, vel secundas nundinas, nihil aliud est, quàm pecuniarum solutionem esse faciendam ad tres, vel sex menses. Aliquando vero pecuniæ dantur vno in loco, vt soluantur in alio, in quo nullæ nundinæ fiunt. Aliquando item dantur in vno loco, vt soluantur in alio, in quo nundinæ fiunt. Sed quamuis in loco, vbi solvendæ sunt, non peragantur nundinæ, fingere tamen mercatores solent, ac si ibi nundinæ celebrarentur, quia ad solutionem pecuniarum præfiguntur ea tempora, in quibus nundinæ peragi consueverunt, ac ita dicuntur pecuniæ dari, & accipi ad primos, vel secundos, vel tertios terminos, hoc est, ad tempus trimestre, vel semestre, vel longius, in quo prima, vel secunda, vel tertia nundinæ celebrantur.

His positis, Primo quaeritur, An cambia eiusmodi sint licita? hoc est, An nummularijs liceat his ex cambijs lucrum exigere? Ratio dubitandi est, quia tale cambium videtur esse mutuum, permutationis nomine simulatum: nam Titius, v. g. dat pecunias Caio, vt eas post aliquod tempus recipiat.

Finge Titium pecunias dare ad primas nundinas Lugdunenses, vel Placentinas, quid hoc aliud est, nisi eas dare, vt sibi reddantur post tres, vel duos, vel vnum mensem, prout prima nundinæ plus minusus distat?

Deinde huiusmodi cambium non est institutum ad merces emendas, sed solum ad lucrum, & quæstum.

Item, non videtur esse vlla in hoc cambio permutatio quia non ratione loci magis, minusve remoti lucrum exitur, sed ratione breuioris longiorisve temporis, ad quod solutio differtur.

Accedit, quod eo maius lucrum accipitur, quo ad longius tempus solutio prorogatur. Quid, quod ipsi mercatores, & nummularij suo arbitrato, cambiorum pretia constituunt & taxant? Ad extremum, huiusmodi cambia videntur Pij V. constitutione esse sublata.

Dicendum est, cambia prædicta non esse vsuraria, vel iniqua, vel siccæ, iure naturali, vel communi scripto; quoniam in his cambijs, si citra fraudem & dolum fiant verè, re ipsa literæ vno loco in alium mittuntur, & virtute literarum fit solutio pecuniæ receptæ in alio loco, quam in eo, vbi soluitur.

At videndum est diligenter, an Pij V. constitutione damnentur? Extat apud Nauar. in *Manual. cap. 17. num. 200.* & apud Ioan. Bapt. Lupum in *tract. de vsur. comment. 3. §. 1. num. 68.* Pij V. constitutio, quæ incipit: [In eam pro nostro pastoralis, in qua certæ conditiones in cambijs ad nundinas requisitæ ponuntur: In quatum prima conditione sic est.

[Primum igitur damnamus ea omnia cambia, quæ siccæ nominantur, & ita confinguntur, vt contrahentes, ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulent, ad quæ loca ij, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambij tradunt, sed non mittuntur, vel ita mittuntur, vt eo, vade procellerunt, inanes referantur.]

Hæc conditio merito requiritur, vt nummulariorum abusus tollatur huiusmodi, quo Titius nummularius dat pecunias Caio Genuæ, vt eas cum lucro Lugduni recipiat. Scribit Caius literas mittendas Lugdunum ad eum, quem offert Titius ipsi Caio, vt pro eo soluat Lugduni, & receptas literas à Caio, sub quarum fide essent Lugduni pecuniæ solvendæ, Titius retinet apud se, & elapso tempore videlicet sex mensum, in quibus essent literæ Caij Lugdunum peruenire, & alia à Lugdunensi vrbe ad Genensem redire: fingit Titius se recepisse literas à Seio suorum negotiorum procuratore, Lugduni commoranti, in quibus Seius scribit se pecunias minime habuisse, quas pro Caio solueret, & ideo eas alitudo accepisse iure, & nomine cambij, vt ipse Caius Genuæ Titio solueret, ac proinde Caius cogitur soluere cum lucro Lugduni pecunias, primum Genuæ acceptas, & iterum cogitur Genuæ soluere etiam cum alio lucro pecunias, quæ singuntur pro eo Lugduni in cambium acceptæ: & ita cum accepit, v. g. Genuæ à Titio centum, ad sex mensum exitum soluit Genuæ eidem Titio centum & viginquatuor, & Titius lucratur ex cambio quatuor & viginqui. Tale igitur cambium est mutuum cum lucro, non permutatio pecuniæ, quia nullæ sunt literæ Lugdunum missæ: aut si missæ sunt, redeunt Genuam inanes, quia nulla sit facta Lugduni solutio, sed Seius procurator Titij fingit se pecunias in vim cambij Lugduni recepisse, qui pro Caio solueret.

Item etiam literæ mittantur, redeunt, sive remittuntur inanes aliquando; quia nummularij procurator, vel eas non ostendit ei, qui solutus erat, vel eas acceptas non habet is, ad quem missæ sunt, & tamen procurator nummularij remittit eas, ac si ostendat, & acceptæ, & non solutæ fuissent ab eo, qui soluere deberet.

Secunda conditio est hæc: Vt literæ reuera dentur, & tradantur ab eo, qui pecunias recipit in vno loco, vt eas soluat in alio. Et ideo Pontifex ait: Aut etiam nullis huiusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur, vbi contractus fuerit celebratus: nam inter dantes, & recipientes vsque à principio ita conuenerat, vel certè talis intentio erat: neque quisquam est, qui in nundinis, aut locis supradictis, huiusmodi literis receptis, solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cum pecuniæ, siue depositæ, siue alio nomine ficti cambij traduntur, vt postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituantur.

Ratio huius rei est, quia vbi nullæ literæ ex loco, vbi pecuniæ recipiuntur, mittuntur ad alium locum, in quo sol-